

§ 1. Поліхудожній та полікультурний простір – основа для формування загальнокультурної компетентності учня

Новий Державний стандарт однією з ключових визначає *загальнокультурну компетентність учня*, що вкотре визначає вагому на сьогодні роль предметів художньо-естетичного циклу. Моделювання поліхудожнього та полікультурного простору школяра є специфічним художньо-творчим процесом, спрямованим на розвиток духовної культури учня, цілісного сприйняття ним культури. Особливе значення при цьому набуває опора на синтез мистецтв, інтеграцію різних видів художньо-творчої діяльності, використання процесів асоціативності і синестезії. Асоціативність є одним з тих багатогранних психічних процесів, на яких засновано цілісне сприйняття різних видів мистецтва. До таких процесів відноситься і явище синестезії, яке є одним із феноменів сприйняття світу людиною. Стан синестезії характеризується тим, що при відчуттях, що надходять в одні канали сприйняття (наприклад, зорові або слухові), задіяними виявляються близькі йому відчуття іншої модальності. Безсумнівно, явище синестезії і заснований на ньому синестезійний спосіб художньо-естетичного виховання повинні враховуватися і використовуватися в процесі формування поліхудожнього та полікультурної компетентності школяра. Робота з мистецьким продуктом вимагає такої організації навчальної діяльності учнів, що спрямована на емоційно-естетичне сприйняття художньої дійсності, переживання краси форми та естетичного змісту твору. Сам має бути цілісним (комплексним), проводиться в єдності форми і змісту. В центрі такого аналізу – автор з його концепцією світу і людини. Завдання полягає в тому, щоб на уроках домогтися єдності емоційно образного і свідомого осягнення твору (гармонії розуму і почуттів). Постійний діалог на уроках художньої культури з творами різних видів мистецтв розширює коло інтересів учнів, допомагає їм глибше зрозуміти явища дійсності і самих себе, морально і естетично оцінювати вчинки і дії, почуття та емоції. А саме мистецтво виступає як могутній засіб «олюднення» людини.

Культура розглядається як складне духовне буття людини. Існує декілька сотень визначень культури.

Філософський словник дає таке визначення: *Культура* (лат. – обробка, обрамлення, вирощування) – соціально-прогресивна творча діяльність людей у всіх сферах буття й свідомості (матеріальна й духовна культура).

Підручник філософії пропонує наступне: *Культура* – весь, за виключенням природи, відображений у мові й символічно віддзеркалений та «репрезентований» (штучний, неприродний) світ, що охоплює багатоманітність видів, засобів й результатів **активної творчої діяльності людей**, спрямованої на засвоєння, пізнання, зміну оточуючої реальності й самих себе.

На сьогодні виокремлюються такі головні моделі культур.

Класифікація культури

<p>антропологічна (культура – скарбниця усього створеного людьми) А. Кренбер, К.Кланхон</p>	<p>просвітницько-освітня (культура – обробка, вдосконалення душі й розуму) І. Гердер</p>	<p>соціологічна (культура – форма трансляції соціального досвіду, знань, вірувань) Т.Парсон</p>
<p>аксіологічна (ціннісний світ) В.Віндельбанд, Г.Ріккерт</p>	<p>структуральна (культура – взаємодія текстів) Р.Барт</p>	<p>семіотична (культура – знакова система) Ю.Лотман</p>
<p>комунікативна (культура – система комунікацій, шлях від творця культурних благ до користувача) А. Моль</p>	<p>ігрова (культура як інтелектуальна, виробнича гра) Г.Гесце, Й.Хейзинга</p>	<p>психологічна (культура – віддзеркалення колективного підсвідомого начала людської психіки) К.Юнг</p>

Використання творів різних видів мистецтва можливе і доречне на різних етапах роботи на уроці як:

- **мотиваційний момент** (для створення певної емоційної атмосфери, формування цілісного уявлення про історико-культурні умови появи певного твору, стимулювання мислительної діяльності);
- **ситуативне завдання** (при вивченні біографії автора, при роботі над художнім (національним) образом, визначенні стильових ознак, при роботі над деталлю, планом та ін.);
- **фоновий елемент** (для відтворення особливостей культури певної доби, для створення відповідного емоційного стану);
- **аналітична робота** (роздуми про мотиви, події, героїв твору);
- **узагальнення вивченого** (вивчення концепції твору / системи творів; визначення його / їх жанрових особливостей).

Неодмінною умовою є попереднє планування з урахуванням міжмистецьких зв'язків.

З огляду на вікові особливості учнів (5-8, 9-11 класи), усі завдання з використання різних видів мистецтва на уроках предметів художньо-естетичного циклу можна умовно згрупувати так:

- завдання з розвитку сенсорного апарату особистості учня, його асоціативного мислення, уяви, фантазії;
- завдання інтегруючого і творчого характеру з різних видів художньо-творчої діяльності: музичної, літературної, образотворчої, театральної, декоративно-прикладної.

З огляду на це пропонуємо такі **типи завдань**:

1. Завдання з розвитку сенсорного апарату особистості дитини, її фантазії та уяви, асоціативного мислення.
2. Завдання із залучення школярів до різноманітних способів художньо-творчої діяльності.

Творчі завдання першого типу спрямовані на активізацію зорових, слухових вражень, що пробуджують читацьку уяву, рефлексію, образні асоціації. З урахуванням спрямованості цих завдань виокремлюються такі **різновиди**:

1.1. Розвиток сприйняття творів різних видів мистецтва:

- письмово оформити враження від вистави, переглянутої в театрі, прослуханої по радіо;
- оцінити власне сприйняття музичного твору мистецтва у виконанні видатних музикантів-віртуозів, сучасних варіаціях тощо;
- передати настрої, враження, почуття від музики, архітектури, кіно.

1.2. Розвиток сенсорного апарату особистості дитини в процесі аналізу твору мистецтва:

- передати за допомогою звуку, кольору, запаху, жесту, руху враження від мистецького «тексту»;
- відтворити внутрішній світ (суб'єктивний бік сприйняття) образів за допомогою колірної палітри.

1.3. Розвиток фантазії та уяви учнів:

- імпровізувати під музику (наприклад, під час прослуховування музики пофантазувати на тему твору іншого виду мистецтва);
- підготувати відгук-фантазію за фотографіями, ілюстраціями;
- написати листа до митця, майстра-виконавця.

1.4. Розвиток асоціативного мислення школярів:

- дібрати букет квітів, який би відбивав основні мотиви творчості митця або якусь його тему, настрої окремого твору;
- знайти образи-символи, що найкраще передають почуття, враження від того чи іншого образу, системи образів або цілого твору;
- передати за допомогою кольору почуття героя твору.

Наступний тип творчих завдань побудований за принципом взаємодоповнювальності словесно-художніх, музичних, пластичних образів, забезпечує системний розвиток словесно-творчих здібностей школярів. Для цього на уроках художньої культури використовуються різновиди завдань, спрямовані на:

2.1. Розвиток комунікативно-аналітичного мислення учня:

- дати коментар до картини, малюнка, фотографії;
- написати лібрето, сценарій;
- підготувати експромт у певному стилі – реалістичному, натуралістичному, символістському, експресіоністичному тощо (темами можуть бути історичні події, герої, факти власного життя, міркування над проблемами морально-етичного характеру та ін.).

2.2. Образотворчий розвиток особистості учня на основі роботи з мистецьким «текстом»:

- зобразити героїв, що ведуть діалог, у малюнках, у масках, у ліпленні;
- підготувати ілюстрації за мотивами творів, що сподобалися;
- створити словесну, образотворчу або скульптурну галерею портретів різних образів, героїв, інтер'єрів, пейзажів за творами;
- підготувати колажі, образотворчі шаржі на героїв окремого мистецького «тексту» або проаналізувати відомі твори цього жанру;
- намалювати ескіз афіші за твором мистецтва;
- скласти графічні карти подорожей митців;
- створити макет інтер'єру кімнати, помешкання на основі твору мистецтва;
- підготувати доповідь, реферат, повідомлення про митця;
- знайти вислови, афоризми, репродукції картин, фотозображення, аудіо- та відеофрагменти, якими можна «проілюструвати» той чи інший твір мистецтва;
- створити дві ілюстрації: одну – яка відповідала б «тексту», другу – тому, що в ньому не сказано, але мається на увазі (приховано в підтексті).

2.3. Словесно-музичний розвиток учнів на основі використання комплексу творів мистецтва:

- охарактеризувати інтонації в мовленні героїв, що прозвучали в грамзапису у виконанні майстрів художнього слова;
- дібрати музичний супровід до того чи іншого твору або до уривка з нього та ін.;
- визначити музичні інструменти, використані для виконання музичного твору до конкретного фрагменту, до різних його образів;
- визначити можливий характер музики із різною композиційною будовою.

2.4. Театрально-творчий розвиток учнів у процесі вивчення твору мистецтва:

- охарактеризувати, як діятимуть ті чи інші герої твору в драматичній виставі або виставі лялькового театру;
- переробити твір на п'єсу;
- підготувати власну радіовиставу за мотивами твору;
- інсценувати (драматизувати) епізоди, характерні для конкретного періоду життя того чи іншого митця;
- описати або створити декорації, костюми для вистав;
- інсценувати уривки (фрагменти) твору, створити мізансцени, скласти діалоги.

З метою синтезу словесно-образних, зорових, слухових уявлень і асоціацій, створення цілісного образу під час аналізу мистецького «тексту» в широкому культурологічному контексті можна в практиці використовувати наступну групу комплексних завдань, спрямованих на розвиток творчих здібностей учня:

- проаналізувати інтерпретації різних творів художниками, скульпторами, композиторами, режисерами);
- назвати твори, за якими були поставлені вистави, зняті художні фільми;
- з'ясувати мотиви звертання художників, драматургів, режисерів до тих чи інших образів;
- «перекласти» «тексти» або окремі теми (наприклад, тему любові в творі живопису мовою інших видів мистецтва – танцю, музики, кіно, театру);

- підготувати повідомлення (презентацію) про митців, які водночас творили в межах двох і більше видах мистецтва (письменники, музиканти, художники, актори, кінорежисери та ін.);
- зіставити мову різних видів мистецтва, виділити важливі одиниці цих «мов», що часто збігаються або співвідносяться: тема, сюжет, композиція, інтонація, ритм, образ тощо;
- відтворити історичні події, проаналізувати й оцінити їх за фотографіями, документами, репродукціями портретів, картин, ілюстраціями до творів літератури, у яких містяться конкретні описи подій;
- дослідити світ мистецтва в особистій і творчій долі митця;

Під час виконання цього типу завдань школярі зіставляють «мови» різних видів мистецтва (живопису, музики, архітектури тощо), виділяють одиниці цих «мов», які часто збігаються або співвідносяться. Це може бути сюжет, композиція, інтонація, ритм, мотив, хроматизм, модуляція, тема, акорд як єдність кількох звуків, голосів, барв.

Застосування запропонованих завдань на уроках художньої культури значно активізує аналітико-інтерпретаційну діяльність школярів, надає їй особистісно значущого і творчого характеру. Беручи участь у різних видах художньої творчості, учні реалізують свої здібності як дослідники (поглиблена робота з текстом-інформацією й критичними матеріалами), митці (робота над створенням маски, аплікації, інтер'єру, декорації, костюма та ін.), виконавці (робота над роллю, виразним читанням, мімікою, рухом, жестом, гримом та ін.), що допомагає їм уникати схематизму і тенденційності у тлумаченні мистецьких явищ, збагачувати власний естетичний досвід, виявляти індивідуальний творчий підхід до вивчення «текстів» мистецтва в його художніх зв'язках та взаємодії. Те, наскільки учнівська творчість / елементи творчості спроможні охопити усі сфери духовного розвитку школяра, можна побачити з нижченаведеної схеми-таблиці (за О. В. Проскалович, Білорусь):

естетичне почуття емпатія	емоційне	натхнення		←	Учнівська творчість	→	Детермінанти креативності	<ul style="list-style-type: none"> • самоактуалізація (самовираження через творчість); • художньо-творча атмосфера (роль культурно-освітнього простору і вчителя як організатора і координатора учнівської художньо-творчої діяльності); • індивідуально-психологічні особливості дітей (задатки, схильності, інтереси, потреби, тип мислення і творчі здібності, рівень художнього розвитку); • характерологічні як реципієнта (учня-реципієнта), обумовлені типом особистості («художник», «мислитель», «середній» за І. Павловим); • сенситивність (сприятливі вікові передумови) віку до художньої творчості 									
інтелектуальне		образне і точне мовлення (відтворення)															
мистецька пильність		пам'ять		Критерії та показники креативності учня	Учнівська творчість	Технологія творчості	<table border="1"> <tr> <td rowspan="2">Процес художньої творчості</td> <td rowspan="2">Етапи</td> <td>підготовка</td> </tr> <tr> <td>визрівання ідеї (задуму)</td> </tr> <tr> <td rowspan="4">Продукт учнівської художньої творчості</td> <td rowspan="4">Етапи</td> <td>осаяння (інсайт)</td> </tr> <tr> <td>добробка-переробка</td> </tr> <tr> <td>реалізація ідеї задуму</td> </tr> <tr> <td>самооцінка (рефлексія)</td> </tr> </table>	Процес художньої творчості	Етапи	підготовка	визрівання ідеї (задуму)	Продукт учнівської художньої творчості	Етапи	осаяння (інсайт)	добробка-переробка	реалізація ідеї задуму	самооцінка (рефлексія)
Процес художньої творчості	Етапи	підготовка															
		визрівання ідеї (задуму)															
Продукт учнівської художньої творчості	Етапи	осаяння (інсайт)															
		добробка-переробка															
		реалізація ідеї задуму															
		самооцінка (рефлексія)															
емоційна	уявлення		конвергентного (репродуктивного)	Технологія творчості	Продукт учнівської художньої творчості	<table border="1"> <tr> <td>якість (нова тільки для суб'єкта художньо-творчої діяльності)</td> </tr> <tr> <td>кількість (як еквівалент власного освітнього прирощення)</td> </tr> <tr> <td>освітня цінність (за словами Л. Віготського, «важливо не те, що створюють діти, а важливо те, що вони</td> </tr> </table>	якість (нова тільки для суб'єкта художньо-творчої діяльності)	кількість (як еквівалент власного освітнього прирощення)	освітня цінність (за словами Л. Віготського, «важливо не те, що створюють діти, а важливо те, що вони								
якість (нова тільки для суб'єкта художньо-творчої діяльності)																	
кількість (як еквівалент власного освітнього прирощення)																	
освітня цінність (за словами Л. Віготського, «важливо не те, що створюють діти, а важливо те, що вони																	
відновне			дивергентного (творчого)	Технологія творчості	Продукт учнівської художньої творчості	<table border="1"> <tr> <td>якість (нова тільки для суб'єкта художньо-творчої діяльності)</td> </tr> <tr> <td>кількість (як еквівалент власного освітнього прирощення)</td> </tr> <tr> <td>освітня цінність (за словами Л. Віготського, «важливо не те, що створюють діти, а важливо те, що вони</td> </tr> </table>	якість (нова тільки для суб'єкта художньо-творчої діяльності)	кількість (як еквівалент власного освітнього прирощення)	освітня цінність (за словами Л. Віготського, «важливо не те, що створюють діти, а важливо те, що вони								
якість (нова тільки для суб'єкта художньо-творчої діяльності)																	
кількість (як еквівалент власного освітнього прирощення)																	
освітня цінність (за словами Л. Віготського, «важливо не те, що створюють діти, а важливо те, що вони																	
творче (фантазія)			дивергентного (творчого)	Технологія творчості	Продукт учнівської художньої творчості	<table border="1"> <tr> <td>якість (нова тільки для суб'єкта художньо-творчої діяльності)</td> </tr> <tr> <td>кількість (як еквівалент власного освітнього прирощення)</td> </tr> <tr> <td>освітня цінність (за словами Л. Віготського, «важливо не те, що створюють діти, а важливо те, що вони</td> </tr> </table>	якість (нова тільки для суб'єкта художньо-творчої діяльності)	кількість (як еквівалент власного освітнього прирощення)	освітня цінність (за словами Л. Віготського, «важливо не те, що створюють діти, а важливо те, що вони								
якість (нова тільки для суб'єкта художньо-творчої діяльності)																	
кількість (як еквівалент власного освітнього прирощення)																	
освітня цінність (за словами Л. Віготського, «важливо не те, що створюють діти, а важливо те, що вони																	
оригінальність			дивергентного (творчого)	Технологія творчості	Продукт учнівської художньої творчості	<table border="1"> <tr> <td>якість (нова тільки для суб'єкта художньо-творчої діяльності)</td> </tr> <tr> <td>кількість (як еквівалент власного освітнього прирощення)</td> </tr> <tr> <td>освітня цінність (за словами Л. Віготського, «важливо не те, що створюють діти, а важливо те, що вони</td> </tr> </table>	якість (нова тільки для суб'єкта художньо-творчої діяльності)	кількість (як еквівалент власного освітнього прирощення)	освітня цінність (за словами Л. Віготського, «важливо не те, що створюють діти, а важливо те, що вони								
якість (нова тільки для суб'єкта художньо-творчої діяльності)																	
кількість (як еквівалент власного освітнього прирощення)																	
освітня цінність (за словами Л. Віготського, «важливо не те, що створюють діти, а важливо те, що вони																	
самостійність			дивергентного (творчого)	Технологія творчості	Продукт учнівської художньої творчості	<table border="1"> <tr> <td>якість (нова тільки для суб'єкта художньо-творчої діяльності)</td> </tr> <tr> <td>кількість (як еквівалент власного освітнього прирощення)</td> </tr> <tr> <td>освітня цінність (за словами Л. Віготського, «важливо не те, що створюють діти, а важливо те, що вони</td> </tr> </table>	якість (нова тільки для суб'єкта художньо-творчої діяльності)	кількість (як еквівалент власного освітнього прирощення)	освітня цінність (за словами Л. Віготського, «важливо не те, що створюють діти, а важливо те, що вони								
якість (нова тільки для суб'єкта художньо-творчої діяльності)																	
кількість (як еквівалент власного освітнього прирощення)																	
освітня цінність (за словами Л. Віготського, «важливо не те, що створюють діти, а важливо те, що вони																	
гнучкість			дивергентного (творчого)	Технологія творчості	Продукт учнівської художньої творчості	<table border="1"> <tr> <td>якість (нова тільки для суб'єкта художньо-творчої діяльності)</td> </tr> <tr> <td>кількість (як еквівалент власного освітнього прирощення)</td> </tr> <tr> <td>освітня цінність (за словами Л. Віготського, «важливо не те, що створюють діти, а важливо те, що вони</td> </tr> </table>	якість (нова тільки для суб'єкта художньо-творчої діяльності)	кількість (як еквівалент власного освітнього прирощення)	освітня цінність (за словами Л. Віготського, «важливо не те, що створюють діти, а важливо те, що вони								
якість (нова тільки для суб'єкта художньо-творчої діяльності)																	
кількість (як еквівалент власного освітнього прирощення)																	
освітня цінність (за словами Л. Віготського, «важливо не те, що створюють діти, а важливо те, що вони																	
продуктивність		мислення		дивергентного (творчого)	Технологія творчості	Продукт учнівської художньої творчості	<table border="1"> <tr> <td>якість (нова тільки для суб'єкта художньо-творчої діяльності)</td> </tr> <tr> <td>кількість (як еквівалент власного освітнього прирощення)</td> </tr> <tr> <td>освітня цінність (за словами Л. Віготського, «важливо не те, що створюють діти, а важливо те, що вони</td> </tr> </table>	якість (нова тільки для суб'єкта художньо-творчої діяльності)	кількість (як еквівалент власного освітнього прирощення)	освітня цінність (за словами Л. Віготського, «важливо не те, що створюють діти, а важливо те, що вони							
якість (нова тільки для суб'єкта художньо-творчої діяльності)																	
кількість (як еквівалент власного освітнього прирощення)																	
освітня цінність (за словами Л. Віготського, «важливо не те, що створюють діти, а важливо те, що вони																	

							це роблять, створюють, вправляються в творчій уяві і його втілення»)
--	--	--	--	--	--	--	--

На сьогодні методика викладання мистецтвознавчих дисциплін визначає чотири **принципи відбору творів мистецтва та наочності**, які слід врахувати під час підготовки аудіовізуального матеріалу:

1. **Ілюстративний принцип** передбачає використання портретів митців, ілюстрацій до творів, зіставлення (порівняння, протиставлення) прикладів різномистецьких (різножанрових) інтерпретацій / варіацій одного й того ж твору мистецтва, виконаних у різні часи представниками різних національних культур.
2. **Фоновий принцип** передбачає використання інших творів мистецтва, які допомагають відтворити певну історичну добу, напрям або течію, національні та топографічні реалії тощо. Єдина вимога, що такий матеріал є лише емоційним тлом – фоном, «другим планом» (напр., приглушена музика, репродукція картини, які не називають, обговорюють чи коментують).
3. Один з поширених принципів зіставлення зразків різних видів мистецтва є **сюжетно-тематичний**, який передбачає інтерпретацію спільних сюжетів та тем у різних творах в межах одного чи декількох видах мистецтва.
4. **Асоціативний принцип**, розрахований на пошук зорових та слухових асоціацій, спільних почуттів або вражень у творах різних видів мистецтва, театру або кіно, є найбільш складним завданням та потребує розвиненої творчої уяви кожного з учасників навчального процесу.

Метою сучасної освіти є не стільки вміння формувати у нового покоління знання, уміння і навички, як плекати риси творчої особистості, спроможної до переосмислення духовних і матеріальних надбань попередніх поколінь. Важливо, щоб між учителем, учнем та автором мистецького твору міг відбутися «культурологічний діалог» спочатку на сенсорному (емоційно-чуттєвому, оптимальному для віку учнів 5-8 класів), потім – аксіологічному (духовно-ціннісному, більш характерному для віку учнів 9-11 класів) рівнях.

Учитель, який викладає предмети художньо-естетичного циклу, має перш за все усвідомлювати беззаперечність культурологічної та культуротворчої їх цінності. Саме культурологічний підхід у практиці педагога визначає необхідність виховання в учня «людини культури», яка вчиться бачити на світ очима людини інших часів та народів, відчуває себе одночасно громадянином своєї країни та всього світу. Стрижневим у процесі формування такої особистості має бути саме діяльнісний підхід (імітація діяльності під час гри, виконання соціальних та культурних ролей). У процесі долучення школяра до мистецьких надбань людства педагог має усвідомити та пройти разом зі своїми вихованцями такі етапи «окультурення»:

1. *Підготовчий етап* (освоєння учнем суспільних норм-зразків, простору життя, тобто пройти процес соціологізації);
2. *Етап розвитку «людини культури»* (розвиток особистості, освоєння різних способів мислення та діяльності, проектування нових форм соціального життя);
3. *Етап формування культурної особистості* (складання власного образу, переживання своєї особистої історії, входження в культуру через культурні контексти, засвоєння її знаків, символів, типів свідомості, формування власної картини світу).

Основою формування цілісної картини світу дитини, визначення місця в ній, оволодіння критеріями оцінки та інтерпретації соціальних, культурних та природних явищ є гуманітарне мислення. Гуманітарне знання та мислення є такими, що визначають сутність особистості, яка «проживає «для себе» культуру, «проходить усі етапи свого духовного становлення», бере участь у великому діалозі культур та світоглядів. А тому пізнання школярем світу культури («уведення в культуру») відбувається шляхом створення учителем культурного середовища, «занурення» у культуру, вивчення її мови та коду. Твори мистецтва у концентрованому вигляді віддзеркалюють духовне життя людини, стають потужним засобом виховання «людини культури».

Учитель має звернути увагу на те, що *мультикультурний* та *етнокультурний* компоненти вивчення предметів художньо-естетичного циклу є визначальними й необхідними складовими успішного виконання нового **Державного стандарту базової і повної загальної середньої освіти (2011)**. З урахуванням регіональних умов Донеччини, як полікультурного та поліетнічного соціально-освітнього середовища – надзавдання учителя полягає у необхідності створення повноцінних умов збереження та примноження водночас і етнокультурних традицій окремої національної спільноти (етнічної групи), й сприяння та педагогічна підтримка непересічного інтересу до інших культурних сфер. Державним стандартом для мистецтвознавчих шкільних курсів задекларовано формування загальнокультурної компетентності учня як «здатності аналізувати та оцінювати досягнення національної та світової культури, орієнтуватися в культурному та духовному контексті сучасного суспільства, застосовувати методи самовиховання, орієнтовані на загальнолюдські цінності». Регіональний аспект вивчення художньої культури полягає у потребі націленості на формування в учнів **етнокультурної грамотності**, що передбачає знання, уміння й навички:

- психологічної та інтелектуальної готовності щодо встановлення контакту з людьми різних національностей;
- використання традиційних, загальноприйнятих моделей поведінки в ситуаціях взаємодії з представниками інонаціонального світу;
- мобільності теоретичних етнокультурних знань та умінь за умов неминучої міжнаціональної взаємодії;
- творчого мислення в процесі міжнаціональної взаємодії;
- освоєння й відтворення нових етнокультурних знань у середовищі масових мультикультурних заходів;
- ненав'язливого інтелектуального зацікавлення, інтересу до чужої культури та з його допомогою самореалізації навіть у незнайомому культурному середовищі.
- високої продуктивної спроможності до етнічної самоідентифікації;
- високого рівня етнічної толерантності, шанобливого прийняття проявів інших культур, навіть за умов негативної оцінки в рамках морально-ціннісних орієнтирів власної культури;

- здатності до позитивного емоційного стану в ситуаціях непорозуміння в процесі переробки й аналізу культурно значимої інформації, що навіть суперечить власному світогляду

Зокрема зазначене вище реалізується через *соціокультурну* (формування соціокультурної компетентності шляхом засвоєння культурних і духовних цінностей, норм, що регулюють соціально-комунікативні відносини між статями, поколіннями, націями, естетичний і морально-етичний розвиток учнів) та *культурологічну* лінії (усвідомлення творів як важливої складової мистецтва, ознайомлення учнів з основними цінностями світової художньої культури, розкриття особливостей творів, мистецьких явищ і фактів у широкому культурному контексті, висвітлення зв'язків мистецтва з філософією, міфологією, фольклором, звичаями, віруваннями, культурними традиціями різних народів і національностей, розширення ерудиції учнів, виховання їх загальної культури, поваги до національних і світових традицій, толерантного ставлення до представників різних культур, віросповідань, рас і національностей.)

Усвідомлення культуровідповідної сутності художньо-естетичної освіти дозволяє в урочній діяльності вчителем простежити та «співреалізувати» обумовлені самою природою мистецтва такі етапи життя мистецького твору, як:

1. **Передісторію**, коли зміст фокусує в собі культурну інформацію, накопичену минулими століттями (сюжети, мотиви, образи, ідеї, символи, архетипи).
2. **Час народження твору**, а саме історію його створення (відомості про соціально-побутові обставини, філософські та морально-етичні проблеми, покладені в основу художнього замислу, життєві та джерела автора).
3. **Післяісторію**, тобто безсмертя твору з огляду на його загальнолюдське значення, актуальність, не зважаючи на час, участь у постійному діалозі епох та культур.
4. **Сучасне звучання** – «прочитання» твору з позицій системи цінностей сучасності, його актуалізація, діалог читача як нашого сучасника з образами (героями), автором, і через нього участь у великому діалозі культур.

В основу «діалогу культур» покладено співіснування автора, його творіння і користувача як у конкретній культурі, так і у силовому полі мультикультурного (багатокультурного) світу. Завдання учителя полягає у створенні для учня умов реалізації *внутрішнього діалогу* (можливість розуміння світу різними способами, точками зору, типами логіки та мислення), що містить у собі одночасно декілька свідомостей, актуалізуючи їх почергово (потреба у перевтіленні, виконання «ролей» героїв різних епох, культур, зіставлення із собою, своїм часом, соціальних ролей: ученого, політика, архітектора, історика, поета, художника).

Наголосимо, що на такому підґрунті можливі повноцінні аналіз та інтерпретація мистецького твору, занурення у культуру, представлену творчістю інокультурного автора продуктивна участь у діалозі культур, що немислиме без розуміння реципієнтом кодів культур, які визначаються *національним образом світу, географічним середовищем, національним складом психіки, мислення, мовною картиною світу тощо*.

Отже, проблема вивчення твору мистецтва із залучення учнів до витоків власної та інакшої культури, джерел народної творчості, етнопсихологічного генотипу щоразу назріває, коли ми повертаємося до питань розуміння такого твору як неперевершеного зразка культурних надбань людства. Це підтверджено потребою в процесі необхідного поліхудожнього тв. полікультурного розвитку школяра зберегти власне етнонаціональне, як мірило життєтворчих процесів дитини, що розвивається, формування умінь у підлітка спостерігати за художніми явищами дозволяє певніше підійти до процесу вдосконалення у нього цілісно-системних знань та уявлень про види мистецтва і скарбницю гуманістичних цінностей.